

Gevangen in het beeld

Jan Simons

Een man staat voor de spiegel en maakt zich op. Te oordelen naar zijn kleding – hij draagt een wit overhemd met gesteven boord en een smoking – naar een feestelijke en officiële gelegenheid. Een gelegenheid waar men geacht wordt zich van zijn beste zijde te laten zien. Hij legt de laatste hand aan zijn verschijning en de pijnlijke precisie en de gespannen aandacht waarmee hij zijn bow-tie – de bekroning van het model-gala dat hij zich aanmeet – knoopt, verraden het prekaire en het kwetsbare van het beeld dat de konventies van het gala van hem eisen. Eén verkeerde beweging, één verkeerde handgreep en het zorgvuldig opgebouwde imago van de gesoigneerde heer verkeert in het tegendeel. Voor nonchalance of routine is hier geen plaats.

Als hij eindelijk zijn bow-tie heeft gestrikt en op de juiste plaats heeft geschikt, hervindt hij in de spiegel het model, waarnaar hij zich heeft gevormd, en monstert krities het resultaat van zijn inspanningen. Maar de blik die hij op zichzelf werpt en die door de spiegel wordt weerkaatst, is allesbehalve voldaan. De man staat oog in oog met zijn model-verschijning, maar in de weerkaatsing van zijn verschijning en de uitwisseling van blikken tussen de man en zijn spiegelbeeld lijken onderwerp en lijdend voorwerp van de blik voortdurend van positie te wisselen. Alsof niet alleen de man in de spiegel zijn eigen verschijning aan een krities oordeel onderwerpt, maar ook en tegelijkertijd dit spiegelbeeld, dit model-beeld de man even krities onderzoekt. De verontrusting, die uit de blik spreekt, lijkt voort te komen uit de onzekerheid over wie wie bekijkt in deze eindeloze uitwisseling en cirkulatie van blikken. Een onzekerheid, die nog eens wordt versterkt omdat de man op zijn rug is gefilmd en zijn blikken slechts via zijn spiegelbeeld waarneembaar worden. Mede door de lange duur van de scène dreigt de identiteit van de man in de dualiteit van model en spiegelbeeld op drift te raken en te worden opgelost. Narcissus staat op het punt in zijn beeltenis te verdrinken; het evenbeeld dreigt zich als een vampier van zijn model meester te maken. In dit narcistische tafereel evoceren het kostuum (de smoking), de belichting (die van onder lijkt te komen) en de kadrering (die in de spiegel het schedeldak buiten beeld doet

vallen en gesteund door de belichting aldus in het gelaat de contouren van het doodshoofd zichtbaar maakt) de gestalte van Bela Lugosi, de filmiese inkarnatie van de mythiese vampier bij uitstek, graaf Dracula.

Is er een uitweg uit deze diaboliese wisseling en oplossing van identiteiten? Is er een punt waaraan de op drift geraakte cirkulatie van blikken kan worden verankerd en tot stilstand worden gebracht? De sigarettenrook die de man tijdens het gevecht met zijn spiegelbeeld inhaleert, lijkt te vluchtig om een tastbaar uitsluitel over de identiteit te kunnen leveren. De uitbraak uit de vicieuze cirkel van elkaar weerkaatsende en elkaar betwistende blikken moet elders worden gezocht, en wordt ook elders gezocht. Enkele malen gaat de blik van de man zoekend en bijna vragend naar de rand van het spiegelbeeld, naar het punt van waar uit de kamera het spiegelbeeld opneemt en van waar uit tijdens de projectie de toeschouwer deze worsteling van Narcissus gadeslaat.

Alsof hij wil vragen: 'Is het goed zo?', 'Heeft het nog niet lang genoeg geduurd?', 'Spreek het verlossende "cut!"', 'Lever mij niet langer uit aan mijn spiegelbeeld!' Alsof de verlossing uit de duivelse greep van het spiegelbeeld van buiten het beeld moet komen, een *derde* blik die moet bevestigen dat *hij* het is wiens spiegelbeeld bekeken wordt.

Het oog waarvan de man en zijn spiegelbeeld in die enkele vluchtige momenten het gezichtspunt fixeren is echter onpersoonlijk: het is de blik van een kamera, die hem en zijn spiegelbeeld observeert en in het beeld gevangen houdt. In plaats van het verlossende 'cut', of 'genoeg zo', 'goed gedaan' klinkt de aria 'Tu Piccolo Iddio' uit *Madama Butterfly* bij wijze van muzikale doodsklok.

Perversie van de cinema (of van de cineast?), die de acteur in zijn beeld laat verzinken en de toeschouwer in de meest radikale zin tot toeschouwer maakt, van een schimmenspel, waarin zijn of haar blik nimmer de verlossende derde kan zijn.